

**la vida democràtica a les iniciatives
i organitzacions d'educació al llarg de la vida**

Aquest número potser un poc encobert i còmplice està dedicat, amorosament i política, al camarada, company i amic sebas parra nuño amb el qual hem viscut i compartit tantes lluites, iniciatives... com derrotes... en un temps prenyat d'esperances i insurreccions, sempre... testimoniatge encarnat i quefer quotidià revolucionari per fer concret allò inèdit viable i allò real possible que sempre ens ha exigit que lluitem per ell; testimoniatge material... segueixes, seguim... i 'escampem, franca, la llavor dels somnis...' en sendes i camins i... envers una educació permanent i popular, emancipadora i antagonista.

Quaderns d'Educació Contínua

la vida democràtica a les iniciatives i organitzacions d'educació al llarg de la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Míla Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senet (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel i (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez i (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC)

Correcció i traducció

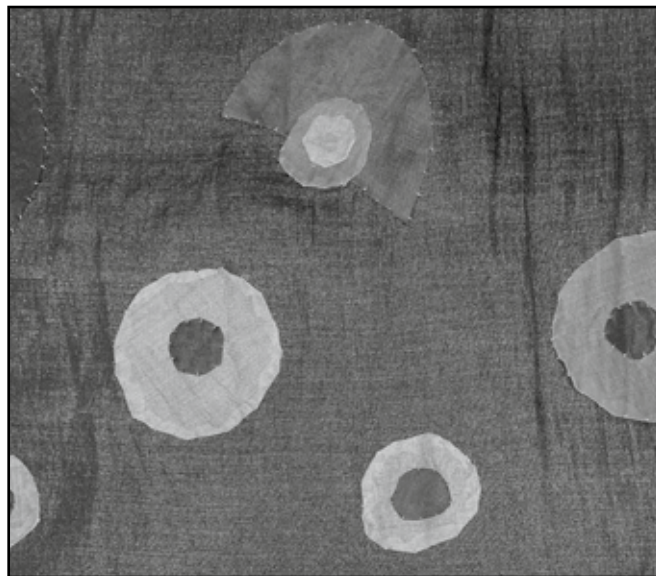
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ★ 48

Hivern 2022 • 18 €

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: Cercles embastats

Autor: GAP

Tècnica: fotografia digital

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2022

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

Per una pedagogia radicalment democràtica

Enrique Javier Díez Gutiérrez • 7

Estatisme i interseccionalitat: una aproximació

Consol Aguilar • 18

Educació Ciutadana en Contextos de Malestars, Incerteses, Riscos i

Estranyeses: un projecte d'escriptura-acció-reflexiva

Jorge Osorio Vargas • 28

Autonomia, innovació i transparència: miratges en la Universitat del Simulacre

Clara Arbiol González • 41

contínua

CONFINTEA VII. Marc d'Acció de Marràqueix. Aprofitar el poder

transformador de l'aprenentatge i l'educació d'adults

Institut per l'Aprenentatge al Llarg de Tota la Vida • 51

persones, territoris i experiències

Cultura i pràctica democràtica: una reflexió teòrica-pràctica des de l'àmbit educatiu

Jordi Feu • 65

Vida democràtica. Un procés d'aprenentatge al llarg de la vida. Narració

crítica del procés de participació, democràcia... a l'APAP i l'educació permanent

Encarna Such Cardona, Nieves Roselló Navarro i Paqui Borox López • 76

Institut Creixer: una organització per a joves i adults amb discapacitat intel·lectual

Daiane Rodrigues de Almeida, José Clovis de Azevedo, Rosemari Lorenz

Martins, Jose Maria Sanahuja Gavalda • 80

L'escola pública: Ni un pas enrere. Una defensa des de la sobrietat il·lustrada

Enric Agost Carceller • 92

investigació

Pedagogia crítica i resistència: aportacions des del pensament de Paulo Freire en els temps del col·lapse de la democràcia

Entrevista amb Peter McLaren/Maria Vieira Silva • 101

arxiu

dialògica

Joan Fuster i l'educació popular

Carles Riera Albert • 125

fotografia • 129

llibres

bell hooks, pensament en llibertat

Carmen Martínez Sáez • 133

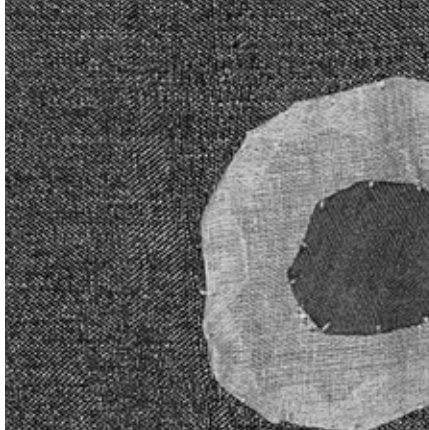
Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

dialògica

Joan Fuster i l'educació popular

Carles Riera Albert

No soc expert en l'obra de Joan Fuster, per més que per a mi és un autor de referència, de referència integral: vital, cultural, social i política.

Per tal de respondre a la proposta d'escriure aquest article he realitzat una cerca, no exhaustiva ni sistemàtica, de les referències sobre l'Educació Popular en l'obra de Fuster, amb resultats escassos. Tanmateix, aquesta cerca m'ha conduït a alguns dels seus escrits sobre cultura, literatura, educació, i comunicació, i algunes de les seves reflexions relacionades amb la filosofia i la història.

La seva lectura, òbviament, no m'ha dut a una visió de Joan Fuster sobre l'Educació Popular, sinó a algunes intuïcions i idees sobre quina podria ser una concepció de l'Educació Popular inspirada en aportacions fusterianes.

En aquesta concepció hi tindria un lloc central l'Educació Popular com a educació crítica.

Sense dubte, pensar i parlar sobre una aportació fusteriana a l'Educació Popular ens duria a pensar i parlar sobre alfabetització, socialització de la cultura, cultura popular, modernitat, racionalitat, sentit comú; però, al meu entendre, sobretot, sobre educació del sentit crític.

El sentit crític imprescindible per a poder pensar i parlar amb criteri propi, o amb criteris construïts col·lectivament mitjançant un debat democràtic, sense adhesions fanàtiques a pensaments i relats imposats. El sentit crític necessa-

ri per a poder conjugar la llibertat en la dialèctica entre pensament propi i adquirit o condicionat, entre sentit propi i aprenentatge, creativitat i reproducció, subjecte i societat, llibertat i poder.

I què és l'educació popular freireana sinó l'educació del sentit crític, fonamental per a tot projecte d'alliberament personal i col·lectiu? La presa de consciència de qui, com i perquè soc, de qui soc en la cruïlla de la dialèctica entre emancipació i opressió, entre alienació i apoderament?

Doncs en aquest punt Fuster ens aporta molta llum, perquè gran part del seu pensament i obra són un gran al·legat en favor del pensament crític.

Un pensament crític, però, que no és ciència infusa. Efectivament, requereix formació cultural, en cultura general, per més que pugui semblar un terme antic. I això demana llegir, i Fuster és un gran mestre del llegir, mastegant abans d'empassar, païnt amb criteri propi abans d'assimilar. I també demana aprendre a pensar, i a expressar-se. Perquè si no saps expressar quelcom, probablement és perquè no ho saps, o no ho saps prou bé. I Joan Fuster és un mestre del pensar i de l'escriure, amb mètode. I demana també necessitat, vocació i voluntat, de fet determinació, de no combregar amb rodes de molí, de rebel·lió, àdhuc de transgressió, de debatre's amb tot allò que hom vol imposar com donat per descomptat. I aquest caràcter, aquest tarannà s'educa, i Fuster n'és un mestre i exemple en sí mateix. També demana la humilitat d'assumir allò que no sé, sense refugiar-me en els mecanismes de defensa de la superstició o en els bastions de la ignorància no assumida i encoberta mitjançant concepcions sectàries i no contrastables. Perquè aquesta és la condició per a la curiositat i pel desig de seguir aprenent, com Fuster va fer al llarg de tota la seva vida i obra.

En aquest punt, trobo interessant fer esment a la crítica, amarada de pessimisme, que Joan Fuster fa, ja en els anys 70, de l'emergent cultura audiovisual televisiva. Pessimista perquè la considera, ras i curt, antagonista del llegir i l'escriure, culturalment homogeneïtzadora i contrària al pensament crític, a la vegada que amb tendència a esdevenir dominant i hegemònica.

Tanmateix, Fuster preveu, gairebé estoic, una inevitable expansió d'una cultura universal, de fet d'una cultura universal única, que acabarà imposant-se a les cultures locals, reduint les cultures populars resilients al resistencialisme i al folklore.

Per tant, per a Fuster, probablement, l'Educació Popular caldria que fos un mitjà perquè la gent, les classes populars, puguin participar en el debat i la construcció d'aquesta cultura universal en una posició no subsidiària, no dependent ni alineada, sinó apoderades, amb plantejaments visions i referents propis, disputant-hi l'hegemonia. Seguint aquest fil, se m'acut un possible article futur sobre Fuster, Gramsci i l'Educació Popular.

Tot això, a la vegada que Fuster proposa, practica i reivindica la llengua catalana i el marc nacional dels Països Catalans. Com s'entén això? És una contradicció?

Jo crec que no, i que és fàcilment comprensible, lògic, tractant-se de Fuster.

Perquè Fuster és dels qui pensen, i m'hi adhereixo, que només podem participar i sobreviure, antropològicament i política parlant, en una cultura universal des de la pròpia, o amb les pròpies si parlem, per exemple, de nació o classe. Si podem establir una relació dialèctica, també, si escau, contra-hegemònica, construint, si convé, contrapoders, entre allò que som, que volem ser i allò que ens ve donat o imposat. Si assolim que la cultura universal sigui un camp de debat i de disputa sobre quins esdevenen els valors i conceptes compartits o dominants, i sobre quins són els reconeguts i respectats com a diversos.

En aquest sentit, l'Educació Popular esdevindria un mitjà per apoderar i dotar de potencial contra-hegemònic les classes populars, en el nostre cas, en català, una llengua minoritzada, i des dels Països Catalans, una nació socialment i política en construcció.

Entesa així, segons el meu parer a la manera fusteriana, l'Educació Popular cal estendre-la a l'ensenyament públic, als mitjans de comunicació, a la creació i a la producció cultural, a tots aquells terrenys on entren en disputa els diversos relats que aspiren a la universalitat o a sobreviure en el seu sí. I amb l'objectiu de que qui es troba en una posició subalterna i alienada pugui participar en aquesta disputa, cultural, en condicions d'igualtat o, fins i tot, d'hegemonia.

No soc neutre. En front de quina dominància? La del patriarcat, la del capitalisme, la del feixisme, la dels estats amb vocació imperial o colonial, que són avui les principals fonts de producció i de reproducció de l'alienació.

Educació popular, doncs, per a la construcció de subjectes col·lectius, conscients i apoderats, que puguin disputar l'hegemonia a les actuals dominàncies productores d'alienació, i fer-ho i assolir-ho en la dialèctica entre cultures emancipadores resistents i cultura universal, aspirant també a que la cultura universal, la que en cada moment sigui hegemònica, esdevingui també emancipadora. Aquest podria ser un concepte ben fusterià de la civilització i, fins i tot, de la modernitat. La tensió i la dialèctica continuades, la disputa permanent, entre alienacions i emancipacions, amb la finalitat d'assolir una universalitat alliberadora.

Alliberadora de què? Doncs de les propensions a imposar la cultura patriarcal, la de l'antic règim, o la del neoliberalisme de la globalització capitalista.

Aquest programa per a l'Educació Popular requereix resiliència i resistència nacional, cultural i lingüística, lluita de classes i contra el patriarcat. I, des d'aquestes lluites i resistències, participar en la disputa per allò que esdevé universal.

Cal que l'Educació Popular ens capaci i ens habiliti per tal d'assolir aquesta consciència, aquesta voluntat, l'organització col·lectiva necessària per a exercir-la, i el coneixement, tant de la pròpia cultura com dels debats universals i de les altres cultures. Cultura pròpia i cultura general.

Arribades a aquest punt, com encarem el pronòstic fusterià de la desaparició o residualitat de les cultures locals i populars en el procés d'imposició d'una única cultura universal dominant? Com fem front a la seva profecia complerta sobre el domini de la cultura audiovisual avui potenciat pels mitjans digitals i les xarxes socials?

Crec que per a Fuster l'autodefensa aïllacionista seria una estratègia condemnada al fracàs o a una supervivència sempre residual i fràgil. Probablement, una visió fusteriana d'aquest repte tindria com a resultat, com ja he dit abans, l'apoderament de la classe treballadora, de les nacions oprimides, de les víctimes del patriarcat i del racisme, en tots els àmbits de l'espai públic inclòs el digital i l'audiovisual, per a construir les pròpies cultures emancipadores i defensar-les en el conflicte sobre allò comú i universal, que esdevingui també emancipador.

En relació als conceptes de civilització i modernitat en Joan Fuster, l'Educació Popular esdevindria, per a oprimides i alienades, un mitjà per a sobreviure-hi i per a disputar-los en la pugna per una hegemonia alliberadora.

INSTITUTO
Paulo Freire

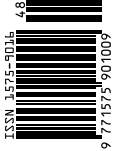
Associació de Persones
Adultes Participants
CPFPAFRANCESCOSCHIMORATA

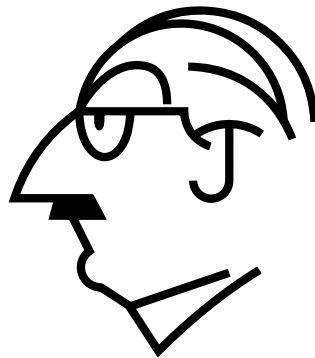
TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

*'amb els sistemes
d'ensenyament vigents
–i no sols els carpetovetònics–,
les criatures –no sols–
abandonen els estudis,
elementals o superiors, amb
una escassíssima curiositat
intel·lectual, i de vegades amb
un odi formal a la 'cultura'.
Joan Fuster*

CENT de FUSTER

 **GENERALITAT
VALENCIANA** | **TOTS
A UNA
VELL**